

<https://doi.org/10.31392/VAN-2022.39-42.21>
УДК 321-04ЄС

ВРЕХІТ ЯК КЛЮЧ ДО ОСМИСЛЕННЯ СИСТЕМНИХ ПРОЦЕСІВ І ТЕНДЕНЦІЙ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТИНЕНТІ

Калуга Володимир Федорович

доктор філософських наук,
професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук,
Національний університет біоресурсів та природокористування України, м. Київ
e-mail: kalugavl@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4744-826X>

Островський В'ячеслав Петрович

студент магістратури,
Національний університет біоресурсів та природокористування України, м. Київ
e-mail: dddrasc@ukr.net

***Анотація.** Людині властиве прагнення спрогнозувати майбутні події, тобто зробити принципово невідоме зрозумілим та відомим. Задля цього людина вдається до різних засобів, зокрема аналітики. Таким чином людина прагне вивести з минулих подій формулу розгортання процесів у подальшому. Підставою для подібного прогнозування є виявлена досвідним шляхом закономірність причинно-наслідкових зв'язків. Brexit може послугувати прекрасною основою для виявлення та дослідження домінантних тенденцій, притаманних політичному поступові на Європейському континенті. Осмислення причин та наслідків Brexit як для задіяних безпосередньо у згаданому явищі сторін, а саме для Євросоюзу та Великої Британії, так і для третіх країн зокрема та Європи або й світу загалом, дозволяє сформулювати цілісне уявлення про те, яка доля чекає на європейський дім, а також окремі європейські країни. За точку опори в осмисленні причинно-наслідкових зв'язків, сполучених з Brexit, береться припущення, що пусковими механізмами подій виступають політичні процеси, пов'язані з людським фактором. Економічні зрушення та зміни виступають лише наслідком. Щоправда сам економічний чинник може використовуватися і, як свідчить досвід, використовувався як аргумент для прийняття рішення, у т.ч. під час проведення референдуму у Великій Британії щодо перебування Об'єднаного королівства у складі ЄС. Загалом Brexit є цілком очікуваним і закономірним явищем, оскільки Велика Британія впродовж століть децю осібно трималася континентальної Європи. Особливої шкоди Brexit не завдав жодному із суб'єктів світової політики. Навпаки згадане явище надало додаткового імпульсу європейським політикам замислитися над майбутнім спільного політичного та соціо-економічного простору. Відтак Євросоюз увійшов в етап еволюційної реорганізації, вдавшись до пошуку дієвих механізмів підтримання спільного співіснування, водночас задовольняючи двом вимогам. По-перше, забезпечити економічну стабільність та розвиток, а також високий рівень життя. По-друге, зберегти достатньо простору за кожним членом ЄС для самоорганізації у відповідності до притаманного спільноті менталітету, переваг та політичних вподобань.*

***Ключові слова:** Brexit, ЄС, Велика Британія, світова політика, економічний фактор.*

Постановка проблеми. Історія людства навряд чи знає періоди загального спокою, затишку та достатку. І все ж у поступі людства можна прослідкувати певні цикли відносного порозуміння, що чергуються з періодами підвищеної напруги; або ж, по-іншому, періоди стабільності, на зміну яким приходять етапи системних чи докорінних змін. Очевидно, останнім часом відбуваються процеси, осмислюючи які, можна з впевненістю сказати, що сучасне людство вступило в перманентний період нестабільності та напруги.

Серед решти інших підставою для осмислення ключових тенденцій у світовій та регіональній політиці може послугувати Brexit. Згадане явище є досить вагомим у континентальному, зрештою як і у світовому масштабах, а також неодмінно показовим, оскільки у його контексті прослідковується низка тенденцій, притаманних сучасності. Як наслідок, на фоні Brexit вимальовуються можливі обриси світу в середньостроковій перспективі, особливо, якщо зважити на той факт, що усі події та процеси мають між собою зв'язок, а їх джерелом виступає одна й та ж основа. Швидше за все, суть цієї основи певним чином проступає в припущенні про те, що «в «рух» людство, а з іншого боку світ, тим самим «оживляючи» світову політику, призводить перманентна взаємодія і водночас протидія двох взаємообумовлених тенденцій і водночас сил, що функціонують за принципом, подібним до того, який вважається притаманним взаємодії «ян» та «їнь» в контексті даоської світоглядної парадигми. Йдеться про тяжіння до глобальної уніфікації (хаос) та тяжіння до індивідуалізації (космос) відповідно» [Калуга, 2021, с. 143].

Інакше кажучи, системний та всебічний аналіз такого масштабного явища як Brexit стане суттєвим кроком в напрямку формування цілісного уявлення як про світ загалом та причинно-наслідковий зв'язок подій у ньому, так і про особливості регіонального, наразі Європейського життя, невід'ємною частиною якого є також Україна і українці. Таким чином актуальність обраної теми дослідження стає очевидною не лише в плані розширення горизонтів та деталізації системного уявлення про поточні тенденції у світовій політиці загалом та на Європейському континенті зокрема, а й на рівні реалій українського буття, котре нині відзначається колосальною інтенсивністю соціальної напруги.

Історіографія проблеми. Ця наукова розвідка передбачає апелювання до статистичних даних, міркувань та експертних оцінок зарубіжних і вітчизняних фахівців. Зокрема широко розкриті причини та наслідки Brexit у таких вітчизняних дослідників як О. Гісса-Іванович, Л. Дороша, О. Калмикова, Я. Кубіча, Я. Муценка, О. Шарова, котрі зосередили свою увагу на аналізі вже наявних та ймовірних на поточний момент, а також у перспективі складнощів і випробувань на шляху поступу, з одного боку, Європейського Союзу, а з іншого – Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, породжених «політичним розлученням». Разом з тим, окремої уваги заслуговує масштабне дослідження ситуації в ЄС в, так би мовити, у пост-Brexit період, здійснене А. Грубінко та А. Мартиновим і висвітлене на сторінках монографії. Разом з тим, щодо особливостей взаємодії і взаємовідносин між острівною Великою Британією та континентальними європейськими країнами по-окремо, а також в Європейській єдності, то їх системне висвітлення було здійснене у низці робіт І. Грицяк, В. Крушинського, М. Ставенської, О. Хоменко та М. Шелемби.

Метою даного дослідження є виявлення, осмислення та систематизація поточних ключових тенденцій у світовій та континентальній політиці на основі аналізу явища Brexit з огляду на його причини і наслідки.

Виклад основного матеріалу. У політико-соціологічній, як зрештою і у будь-якій аналітичній думці сформувалася чітка тенденція, відповідно до якої причини подій встановлюються з огляду на вигоду або інтерес. В масштабному плані такий підхід відповідає тому, що політичні дії є наслідком реалізації економічних інтересів. Однак життя вперто свідчить про протилежне, як би те конфронтаційно виглядало. З огляду на принципову пізнавальну обмеженість дослідник воліє уникати того факту, що первопричини чого б то було виявити і встановити не можливо, тому за причини подій, явищ, процесів він схиляється брати ті, які для нього виявляються очевидними. А очевидними, як правило, вже є наслідки первопричин. В соціальному житті такі наслідки є, як правило, економічними, оскільки насамперед задовольняють інтересам. Тоді як очевидні соціальні і побутові наслідки стають «відгуком» на економічні, хоча їх часто якраз і приймають за вторинні політичні наслідки. Насправді ж вони, тобто умовно політичні, соціокультурні абощо наслідки є побічним ефектом від реалізації первопричин.

Аби запобігти можливим певним непорозумінням щодо тих чи інших асоціацій, породжених подальшими міркуваннями, у контексті цієї роботи пропонується наповнити таким змістом поняття політики та економіки. Політика – сфера активності і буття людини, що виступає як базова або інтегративна щодо інших сфер активності і буття людини, та відповідає за консолідацію ресурсів, зусиль, належних спільноті, вироблення стратегічних рішень та мобілізацію членів спільноти задля досягнення спільних рішень. Економіка – сфера продукування засобів, умов та обставин, необхідних і достатніх для підтримання тяглості роду і задоволення потреб спільноти загалом та членів спільноти зокрема.

Повертаючись до предмету наукової розвідки, слід зауважити, що осмислення причин та наслідків Brexit, очевидно, буде ефективнішим, якщо відштовхуватися від того, що боротьба ідей і переконань, носіями яких є маси, визначає особливості історичного поступу явно більше, аніж економічні умови і обставини. Саме ідеї, точніше їх комбінація, породжена боротьбою і взаємодією, визначає соціально-економічну ситуацію у спільноті, а не навпаки. А це, окрім іншого, означає що особливості подій, пов'язаних з Brexit, безумовно, визначалися насамперед людським чинником, а не холодним розрахунком або, приміром, так званою, історичною необхідністю чи об'єктивними обставинами. Натомість економічно орієнтовані аргументи, якими послуговувалися як прихильники, так і противники Brexit насамперед на теренах Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, насправді були не стільки результатом чітких безпристрасних розрахунків, скільки засобом «продавлювання» в маси ідеї або «за», або «проти» Brexit.

Приміром, як зазначає О. Шаров: «Спекулянти грають на панічних побоюваннях щодо різкого погіршення економічної ситуації в Британії та країнах-членах ЄС» [Шаров, 2019]. Тобто ті, хто схильні та мають здібність в ситуаціях когнітивного та емоційного збурення мас набувати власні вигоди, автоматично розглядаються як зацікавлені особи, котрі причетні до певних подій, принаймні

до «проштовхування» тих чи інших ідей в маси, аби у такий спосіб «мутити воду» в спільноті та відповідно «нагріти руки».

Ті ж таки спекулянти, в іншому випадку, ті, хто прагнуть «красивого життя» за рахунок спільноти, посівши ключові місця у владних кабінетах і у такий спосіб отримавши практично необмежений доступ до розподілу суспільних ресурсів і благ, вдаються до системного популізму. Відтак чергова потужна хвиля популізму, котра прокотилася Великою Британією напередодні референдуму щодо членства в ЄС, якщо й не стала вирішальним чинником, що призвів до Brexit, то суттєво вплинула на розклад сил і симпатій у середовищі, так би мовити, народної маси британців. Зокрема, зі слів Тобі Хелма: «Кампанія Vote Leave у 2016 р. обіцяла, що 350 мільйонів фунтів стерлінгів на тиждень, а не «на місяць», повертатимуться до скарбниці Великої Британії в результаті виходу з ЄС» [Helm, 2022]. Підставою тому нібито стали розрахунки, здійснені фахівцями, якими, коли і яким чином, щоправда, не уточнялося. Та воно й зрозуміло, бо ключове завдання згаданих «розрахунків», оприлюднених масам, полягало не у формуванні цілісного бачення спектра ймовірних наслідків від Brexit у пересічного британця, оперативні інтелектуальні можливості якого навряд чи дозволяють йому мислити глобально та проєктивно, а сформувані певний ажіотаж навколо «стовідсоткових» вигод від Brexit. Тобто суттєво вплинути на очікувані результати референдуму, організованого серед британців, щодо «розлучення» з ЄС. І, як виявилось згодом, щойно згадана та подібні їй «інформаційні ін'єкції» в «мозок» пересічного британця дали бажані наслідки. Більшість громадян Великої Британії, яких не стримували інші фактори, «купилися» на примарні вигоди і проголосували за вихід Великої Британії з Європейського Союзу.

Між тим, навіть очевидні нині, більше того, явно відчутні пересічному британцю наслідки Brexit, зокрема у вигляді економічних, політичних та, породжених ними, соціально-побутових негараздів, не розвіяли «пропагандистський туман» у свідомості значної частини добропорядних громадян Об'єднаного Королівства, а отже і на рівні громадської думки. Свідченням тому є зокрема, образно кажучи, нездоланна впертість затятих прихильників «самостійності» і історичного місіонерства Великої Британії, оскільки останні вперто не бажають визнавати принаймні неоднозначність самого явища Brexit, вишукуючи чи «призначаючи» винних в настанні негативних наслідків. Приміром, «зіткнувшись з усім цим [негативними наслідками Brexit], затяті прихильники Brexit все більше схилиються до звинувачень в тому Джонсона. Вони не визнають, що Brexit був помилкою, але кажуть, що він ще не запрацював» [Helm, 2022].

До речі, цілком ймовірно, що очима експертів, котрі практично жодним чином не зацікавлені у будь-якому з ймовірних варіантів розвитку подальших подій, пов'язаних з Brexit, вихід Великої Британії зі складу Європейського Союзу, окрім іншого, може сприйматися як своєрідна авантюра, вчинена певним колом впливових представників Європейської і світової спільноти, що діяли за принципом, який нібито у свій час озвучив Наполеон: «On s'engage et puis... on voit» (Розпочнемо... а там буде видно). Принаймні, виходячи з того, як зазначає В. Константинов, що «проблема не лише в останній угоді, та й не в усьому комплексі документів – і вже підписаних Британією і Євросоюзом і тих, які підпишуть у майбутньому. Головна проблема – відсутність чіткого розуміння нових реалій по обидва боки Ла-Маншу та

готовності домовлятися саме на їхній основі» [Константинов, 2021], явищу Brexit таки дійсно притаманні ознаки авантюризму.

Щоправда, попри всі можливі непрогнозовані і невраховані наслідки Brexit, все ж таки, якщо мова й заходить про авантюризм, то лише у вигляді, так би мовити, легкого «нальоту». Принаймні з авантюризмом, який приписують лідеру жовтневого перевороту в Росії на початку XX ст. В. Ульянову-Леніну, котрий нібито керувався принципом: «Главное вяжаться, а там посмотрим», авантюризм, пов'язаний з Brexit, лише додає згаданому явищу деякої пікантності, але аж ніяк не призводить до вибивання з колії історичний поступ континенту, тим більше людства. Очевидно, так би мовити, нотки авантюризму відволікають увагу мас від боротьби і протидії світових гравців, що у своїх рішеннях та діях спираються винятково на холодний розрахунок і, цілком ймовірно, чітко окреслені цілі. І задля досягнення поставлених цілей вдаються до широкого спектру методів та засобів, а також інструментів, серед яких чільне місце відводиться маніпулятивним технікам, красиво завуальованим під демократичні інститути або, у тому числі референдуми, вибори, вотуми довіри та їм подібне.

При цьому, очевидно, не стане великим відкриттям, що за завісою «волі народу», зокрема нібито продемонстрованої за посередництва референдуму, «ділки» або, як прийнято їх толерантно називати, світові гравці переслідують відомі лише їм цілі, звісно, прикриваючись благими намірами, котрі підносяться масам як нібито істинні цілі і мотиви сильних світу цього. Останнє, окрім іншого, може означати, що Brexit є таким собі черговим ходом на «світовій шахівниці», фігурами на якій виступають спільноти, об'єднані і контрольовані тією чи іншою мірою державами, а надто модерними суб'єктами світової політики – транснаціональними корпораціями, серед яких до речі чільне місце належить цервам – католицькій, ортодоксальній, іншим релігійним організаціям, що сформувалися навколо масово поширених догматів, наприклад, мусульманства, іудаїзму, марксизму тощо. При цьому варто тримати на думці той факт, що «...світова політика, образно кажучи, виступає таким собі електромагнітним полем, тоді як потік подій, котрий можна представити як міжнародні відносини, є своєрідним струмом: світова політика і потік подій взаємопороджувані і взаємообумовлені явища, «вмонтовані» в буття, принаймні буття людини і водночас цивілізації» [Калуга, 2021, с. 146].

Беручи до уваги щойно згадане визначення, виникає кілька припущень, спрямованих на якомога ширше та/або різномірне відображення суті Brexit. Приміром, згадане явище було б доцільно розглядати в різних ракурсах, зокрема в розрізі 1) світової політики; 2) міжнародних відносин; 3) загального поступу людства або потоку подій.

Через призму світової політики, – «одною з визначальних і невід'ємних сфер існування людства, а отже і міжнародного життя є політична сфера – своєрідний інтегруючий простір колективної взаємодії представників виду *Homo Sapiens*, на відміну від інших соціальних істот» [Калуга, 2018, с. 23], – Brexit виглядає як результат і наслідок боротьби та взаємодії світових центрів впливу, які представлені світового масштабу фінансовими та/або геополітичними, та/або інформаційно-маніпулятивними центрами прийняття стратегічних рішень. До таких слід зараховувати різного роду таємні, а також напівлегальні організації, на кшталт «комітету 300», «чорної венеціанської знаті», «білого лотоса», тамплієрів, масонів,

ілюмінатів абощо. Окремим рядком у цьому переліку, очевидно, слід згадати ВООЗ (World Health Organization (WHO)) як інструмент і механізм глобального контролю за галуззю фармації та медицини, а отже і стану масового здоров'я; Більдерберзький клуб, котрий відзначається особливою демонстративною втаємниченістю, оскільки його учасниками є переважно офіційні особи, що на момент зустрічі діють нібито як приватні особи, тоді як все що відбувається в колі офіційно-приватних чи, навпаки, приватно-офіційних осіб залишається втаємниченим не те, що для широкого загалу, але й для елітних кіл. Яскравим тому свідченням, очевидно, є висловлюване, приписуване світовому магнату-мультимільярдеру Джону Девісону Рокфелеру (John Davison Rockefeller), нібито озвучені ним ще у 1993 р.: «Нам було б неможливо розробити наш план для всього світу, якби він набув розголосу в ті роки. Але світ влаштований складніше і готовий йти до світового уряду. Наднаціональна верховна влада інтелектуальної еліти і банкірів світу, безсумнівно, краща, ніж національне самовизначення, поширене в минулі століття. Таким чином, ми зобов'язані тримати пресу в невіданні стосовно наших переконань, що становлять історичне майбутнє нашого століття». Звісно, перелік впливових у масштабах світу формувань можна продовжити за рахунок Європейської комісії за демократію через право, інших, так званих, комісій, самітів абощо.

У розрізі міжнародних відносин Brexit набирає контурів взаємодії між державами та союзами держав, а паралельно між націями і народами. У такому випадку вимальовуються лінії тертя та напруги між тими таки націями і народами, об'єднавчі та роз'єднувальні чинники, цілі або національні інтереси, притаманні тим чи іншим націям та народам, і шляхи та/або способи їх досягнення.

Беручи до уваги загальний поступ людства як щось цілісне, тобто таке, що має загальний сценарій, чи не найкраще відслідковувати місце і роль тієї чи іншої нації та/або народу в історії людства, позицію та/або становище тієї чи іншої держави на світовій арені. А вже виходячи зі встановлених місця і ролі, вимальовувати алгоритм активності тієї чи іншої спільноти, представленої державним утворенням, до якого тяжіє та ж таки спільнота, опосередкована державою, зважаючи на ті ж таки місце і роль спільноти та відповідної їй держави в просторі співіснування.

Між тим, перебування Великої Британії у складі Європейської Економічної Спільноти, а далі Європейського Союзу, більше того, взаємодія Британської корони з континентальними центрами влади завжди відрізнялася тими чи іншими нюансами впродовж усього історичного поступу відколи сформувалася Англійська держава. Тому спроби «вжитися» в межах «спільного європейського дому» британців з іншими європейськими народами відзначалися певною напругою. Останнє, звісно, притаманне і періоду членства Великої Британії у Європейській Економічній Спільноті, а далі у Європейському Союзі. Показово, що тільки-тільки-но вступивши до ЄЕС на вигідних для себе основах, частина британського істеблішменту вже почала піднімати питання про вихід.

Приміром, попри те, що у 1972 р. консерватори, представники яких посідали ключові посади в уряді та владних колах внаслідок довгих вагань та зважувань все ж таки схилилися до позитивного рішення щодо вступу в ЄС, вже в 1975 р. великого розмаху набрала започаткована лейбористами ініціатива щодо виходу з ЄЕС. Тож

у 1975 р. на теренах Великої Британії був проведений національний референдум щодо до виходу зі складу ЄЕС.

Звісно, такий неочікуваний і досить нахабний як на континентальних політиків «хід конем» британських лейбористів викликав хвилю обурень, за якою прослідували спроби владнати європейські справи. Як наслідок, «Прем'єр-міністр Г. Вільсон попередньо досягнув у переговорах права на особливі умови для своєї країни, після чого став агітувати за збереження членства в ЄЕС» [Шаров, 2019]. Це призвело до того, що більшість британців, покладаючись на «авторитетні» висновки і запевняння політичних еліт, схилилися до думки про збереження Великої Британії в просторі ЄЕС. Останнє, природно, не поклало початок тривким і стабільним відносинам Великої Британії в ЄЕС, адже вже «у 1983 р. лейбористи виступали за вихід зі Спільноти навіть без референдуму, але уряд М. Тетчер переміг і Британія залишилася».

З огляду на вище сказане складається чітке враження, яке влучно передає у своєму науковому дописі О. Шаров: «“Брексіт” – це просто черговий етап у постійному коливанні Британії між збереженням своєї “особливості” та “приєднанням до решти Європи” (до континенту)» [Шаров, 2019].

Причиною згаданих «коливань» Великої Британії, окрім іншого, є сама її природа, адже Велика Британія є досить складним і неоднорідним утворенням, суть якого відображена у самій офіційній назві Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, де функцію центробіжного начала виконує Англія на чолі з монархом. І хай би там що говорили про винятково представницькі функції монарха в політичному житті Великої Британії, насправді ж саме корона утримує в єдиному механізмі складові Сполученого Королівства так, як жодні вигоди, примус або що. Англійська корона далеко не «фетиш», але потужна «ідея», навколо якої групуються та утримуються маси, основа ідентичності британців. Відтак британська «демократія» та європейська «демократія», попри те, що Королівству Іспанії, наприклад, теж притаманна форма державного правління – конституційна монархія, – дві великі різниці. А оскільки згадані «демократії» не сумісні, то і повноцінного союзу бути принципово не може бути. Хоча з іншого боку ідея об'єднаної Європи також має чисельні маси прихильників. Тому-то «хитання» Великої Британії є цілком закономірним явищем.

Останнє означає, що попри проходження чергового етапу взаємин континентальної Європи з Великою Британією, що офіційно стався 31 січня 2020 р. внаслідок завершення процесу Brexit, виключати чергову хвилю зближення аж ніяк не варто, не зважаючи навіть, а можливо й всупереч тому, що на теренах Великої Британії є палкі прихильними самодостатності Сполученого Королівства, котрі, наприклад, обстоювали, до прикладу, той таки Brexit за будь-яку ціну – навіть, без жодної угоди з ЄС (No Deal Brexit). Як, з іншого боку, було б не далекоглядно закривати очі на той факт, що й сама континентальна Європа не вирізняється однорідністю та злагодженістю. Нинішні 27 членів ЄС також явно різняться між собою, зокрема, що стосується тих же таки форм державного правління і політичного устрою, адже «демократія» в Німеччині чи Франції таки явно відмінна від «демократії» в Румунії чи Болгарії, а тим більше в Угорщині.

Тож, Європейський Союз є далеко не монолітним утворенням, а отже йому притаманний широкий спектр протиріч різного гатунку та характеру. До певної міри

Brexit виступив своєрідним детонатором для тих протиріч, які до цього часу вдавалося підтримувати в латентному стані, водночас на його фоні стали значно виразнішими контури численних тенденцій, притаманних як відносинам в середині Європейського Союзу, так і ЄС з іншими суб'єктами світової політики та міжнародних відносин. Відтак, ідея «ситого, стабільного та безпечного життя» як ключова цінність європейського обивателя, і не лише європейського, а й будь-якого обивателя, хоча саме для європейського згадана ідея стала нормою буденного існування, тоді як для багатьох регіонів світу вона залишається радше маренням, в якийсь момент може виявитися урівноваженою або й подоланою іншою, яскравішою чи привабливішою ідеєю для окремих народних утворень або країн. У такому разі відцентрові сили, швидше за все, візьмуть гору над доцентровими силами, принаймні до певного часу, що призведе до явно радикальних змін в існуванні ЄС загалом.

По-перше, може статися неприховане виділення в лоні ЄС кількох груп впливу і системна конкуренція між ними за сфери впливу абоощо. Останнє призведе до розриву в самому ЄС за формального збереження Союзу. По-друге, суттєве оновлення ЄС, так би мовити, аж до «заводських налаштувань», тобто відкочування ЄС практично до початкового рівня інтеграції в межах ЄЕС абоощо. По-третє, розпад ЄС до рівня національних утворень з виділенням країн- правонаступниць ЄС, тобто тих країн, котрі переберуть на себе відповідальність розпорядитися активами та пасивами ЄС, у т.ч. дати раду спільній валюті ЄС.

Проте з іншого боку, було б не зовсім послідовно хоча б на рівні теорії відкидати чи не найоптимістичніший варіант поступу ЄС в епоху пост-Brexit. Йдеться про те, що після певного періоду перегруповань і деяких соціальних хвилювань або потрясінь – матиме місце розширення Європейського Союзу аж до географічних кордонів Європейського континенту, швидше за все, за винятком територій, що зараз входять до складу Російської, замаскованої під федерацію, імперії. У даному випадку значною мірою подальшу долю Європейського Союзу визначає хід війни в Україні. Нарощування внутрішньої соціально-політичної напруги у російському суспільстві загалом, та силових відомствах зокрема, з огляду на провальний для РФ розвиток її агресії проти України, швидше за все, призведе до суттєвих соціальних потрясінь в ній аж до розпаду держави. Відтак повоєнний світ явно зміниться. А отже, з огляду на нові реалії або сформується два крила європейської ідентичності та співіснування – Західне і Східне, тобто романо-германське та слов'яно-балтське, центром тяжіння останнього швидше за все стане політична зв'язка Україна-Польща, у фарватері якої також перебувають державні утворення на постросійському європейському просторі.

Врешті-решт, щодо політичних наслідків Brexit, з якими безпосередньо має або може мати справу в перспективі Європейський Союз, то вони навряд чи будуть і тим більше не є радикальними. Підставою для подібних припущень насамперед може слугувати той факт, що Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії є дещо дистанційованим від решти континентальних західно- та центрально-європейських держав і спільнот, а отже повноважне входження Великої Британії в архітектуру ЄС могло б потягнути значущіші за своїм резонансом наслідки, аніж Brexit. Більше того, якщо дослухатися до думки заступника директора НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України, доктора

юридичних наук Яковюка Івана Васильовича: «Увійшовши до складу ЄС, Велика Британія фактично продовжувала вікові традиції британської геополітики, перешкоджаючи політичній консолідації Європи» [Яковюк, 2016, с. 26], – то Brexit став не лише очікуваним або й прогнозованим явищем, але й до певної міри рятівним для Європейського Союзу, при цьому послугувавши поштовхом до пошуку глибших, в іншому випадку, гнучкіших основ для подальшої інтеграції та обстоювання національних інтересів країн-учасниць спільними зусиллями союзу.

Висновки. Виходячи зі всіх вище висвітлених міркувань, можна зробити кілька тверджень щодо суті Brexit. По-перше, Brexit у жодному разі не є екстраординарним явищем в соціокультурному, економічному, політичному чи будь-якому іншому зрізі буття людства загалом та Європейського континенту зокрема. По-друге, Brexit не є ознакою, а тим більше причиною будь-яких припустимих руйнівних чи непоправних наслідків як для безпосередньо залучених в процес суб'єктів міжнародних відносин, так світу загалом. Навпаки, Brexit, швидше за все, є цілком очікуваним черговим етапом у світовій та регіональній політиці, тобто елементом політичної еволюції на теренах Західної Європи. По-третє, Brexit можна розглядати як своєрідний політичний лакмусовий папірець, який виказує домінантний напрямок розвитку подій в межах світової політики та міжнародних відносин. Зокрема Brexit виказує тенденцію до суттєвого переформатування не лише геополітичної карти світу, а й картини світу на рівні громадської думки, притаманної цивілізованим спільнотам.

Список використаних джерел та літератури

Калуга, В. Ф., 2018. *Основи світової політики: навчальний посібник*, Київ: Редакційно-видавничий відділ НУБіП України.

Калуга, В. Ф., 2021. Функціональний підхід до розуміння суті світової політики та її ключових факторів як механізм поглибленого освоєння предмету дослідницької цікавості, *Університет і лідерство*, 2 (12), 138-147.

Константинов, В. 2021. Чому торговельна угода між Лондоном і Брюсселем не завершила епопеї Брекзиту [Електронний ресурс]: <https://zn.ua/ukr/international/neperehornuta-storinka.html>

Шаров, О. М., 2019. Brexit: «плюси» та «мінуси» для глобальної геоекономіки [Електронний ресурс]: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/tezi_sharov-o.m.pdf

Яковюк, І. В., 2016. Brexit: причини і наслідки британського референдуму, *Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики: зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф., м. Харків, 24 трав. 2016 р.*, 25-29.

Helm, T., 2022. 'What have we done?': six years on, UK counts the cost of Brexit, *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/politics/2022/jun/25/what-have-we-done-six-years-on-uk-counts-the-cost-of-brexit>

References

Helm, T., 2022. 'What have we done?': six years on, UK counts the cost of Brexit, *The Guardian*. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/politics/2022/jun/25/what-have-we-done-six-years-on-uk-counts-the-cost-of-brexit> [in English].

Kaluha, V. F., 2018. *Osnovy svitovoi polityky: navchalnyi posibnyk [Basics of world politics: a study guide]*, Kyiv: Redaktsiino-vydavnychiy viddil NUBiP Ukrainy. [in Ukrainian].

Kaluha, V. F., 2021. Funktsionalnyi pidkhid do rozuminnia suti svitovoi polityky ta yii kliuchovykh faktoriv yak mekhanizm pohlyblenoho osvoiennia predmetu doslidnytskoi tsikavosti [A functional approach to understanding the essence of world politics and its key factors as a mechanism for in-depth study of a subject of research interest], *Universytet i liderstvo*, 2 (12), 138-147. [in Ukrainian].

Konstantynov, V. 2021. *Chomu torhovelna uhoda mizh Londonom i Briusselem ne zavershyla epopei Brekzytu* [Why the London-Brussels trade deal did not end the Brexit saga. Retrieved from: <https://zn.ua/ukr/international/neperehornuta-storinka.html> [in Ukrainian].

Sharov, O. M., 2019. *Brexit: «plusy» ta «minusy» dlia hlobalnoi heoekonomiky* [Brexit: “pros” and “cons” for global geoeconomics]. Retrieved from: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-10/tezi_sharov-o.m.pdf [in Ukrainian].

Yakoviuk, I. V., 2016. *Brexit: prychyny i naslidky brytanskoho referendumu* [Brexit: causes and consequences of the British referendum], *Yevropeiska intehtatsiia v konteksti suchasnoi heopolityky: zb. nauk. st. za materialamy nauk. konf., m. Kharkiv, 24 trav. 2016 r., 25-29.* [in Ukrainian].

BREXIT AS THE KEY TO UNDERSTANDING SYSTEMIC PROCESSES AND TENDENCIES ON THE EUROPEAN CONTINENT

Volodymyr Kaluha

Doctor of Philosophy,

Professor of the Department of International Relations and Social Sciences,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Viacheslav Ostrovskiy

Student,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv

Abstract. *It is a human tendency to predict future events. We tries to make the fundamentally unknown things are understandable and known ones. Therefore, a person resorts to various means in particular analytics. In this way, a person seeks to derive future events from past events. The basis for such forecasting is the pattern of cause-and-effect relationships discovered through experience. Brexit can serve as an excellent basis for the study of dominant trends inherent in political progress on the European continent. Understanding the causes and consequences of Brexit allows us to form a holistic view of what fate awaits the European home, as well as other European countries. We are talking about the consequences for the European Union, for the United Kingdom, as well as for other European countries, including Ukraine. Understanding the cause-and-effect relationships of Brexit is based on such an assumption. Political processes related to the human factor are the trigger mechanisms of events. Economic shifts and changes are only a consequence. However, the economic factor itself can be used as an argument for making a decision. In particular, the appeal to the economic factor took place during the referendum in Great Britain regarding the United Kingdom's stay in the EU. In general, Brexit is a completely expected and natural phenomenon, since Great Britain has been somewhat separate from continental Europe for centuries. Brexit did not cause any particular damage to any of the subjects of world politics. On the contrary, the mentioned phenomenon gave an additional impetus to European politicians to think about the future of the common political and socio-economic space. Therefore, the European Union has entered the stage of evolutionary reorganization. Politicians set out to find effective mechanisms for maintaining common coexistence, which would simultaneously satisfy two requirements. First, to ensure economic stability and development, as well as a high standard of living. Secondly, to preserve enough space for each member of the EU for self-organization in accordance with the mentality, preferences and political preferences inherent in the community.*

Key words: Brexit, EU, Great Britain, world politics, economic factor.